

Предраг МИЋИЋ

САМОУБИЛАЧКИ ТЕРОРИЗАМ

ИДЕОЛОГИЈА РЕВОЛУЦИОНАРНОГ ИСЛАМА

На основу Хомеинијеве радикалне идеологије револуционарног ислама, концепт људског жртвовања био је најпре измишљен и намерно, потом, свесно извожен у друге земље.

Та идеологија зато представља почетак самоубилачког тероризма у модерној епохи, те није претерано рећи да је управо она, касније, имала пресудан утицај на читав низ исламистичких терористичких група, на овај или онај начин.

Самоубилачки напади које изводе терористичке организације постали су, у глобалном смислу, све распрострањенији, због чега неопходност процењивања степена претње будућих напада добија све више на стратегијском значају. Док се самоубилачки напади користе у целом свету стотинама година, степен у коме би та тактика могла да се користи ради извођења терористичких напада много је боље схваћена после 11. септембра 2001. године. Све до напада на Њу-јорк и Вашингтон овај тип тероризма је најчешће био описиван као оружје очајника и фанатика, којим се углавном постижу ограничени резултати. Напади на Светски трговински центар и Пентагон, међутим, прекретница су и за глобални тероризам, и за одлучност и спремност међународне заједнице за коначни обрачун. Уклањање глобалне терористичке претње, а тиме и најагресивније врсте тероризма (самоубилачког), напоскон је постало приоритетни задатак међународне заједнице.

Ипак, феномен самоубилачких напада не може бити у потпуности схваћен а да га не ставимо у његов шири историјски контекст. Саможртвовање у интересу идеала за које се бори није необично у људској историји, посебно у неком војном окружењу, али терористички самоубилачки напади, у којим нападач уништава циљ жртвујући при томе свесно и властити живот, такође имају своју дугу традицију. Чланови група које су се јавиле много раније, све до прве употребе динамита, нису имале ту непосредност и сигурност властитог уништења, нити су могли очекивати да ће публицитет за те њихове нападе бити велики као што је данас. Ипак, они су се заиста ангажовали у неком свесном промишљеном саможртвовању, уништавајући како војне, тако и цивилне циљеве.

Посматрајући историју тероризма, може се уочити да су самоубилачки напади заправо веома стар *modus operandi* и да ни у ком случају нису производ 20. века. Наиме, прве документоване самоубице су још пре две хиљаде година били припадници јеврејских секти Зилота и Сикара у старој Јудеји, коју су тада под окупацијом држали Римљани.

Најстарији пример самоубилачког напада у име Алаха односи се на један од најзначајнијих догађаја у муслиманској историји. То је било самоизабрано мучеништво Хусеина ибн Алија (*Hussein ibn `Ali*) у бици код Карбале 680. године нове ере. Група шиита, под вођством имама (верског вође) Хусеина ибн Алија, кренула је у поход на суните, за које је Хусеин веровао да ће одговорити гестом помирења. Хусеин у сну добија опомену да неће бити никаквог помирења и да ће он и његови следбеници страдати у бици са сунитима. Отпустивши све осим 72 верна следбеника, Хусеин је кренуо да се сретне са сунитима код села Карбале, где је њега и његове следбенике измасакирало 10.000 сунитских војника.

Хусеин је био у потпуности свестан немоћи на бојном пољу и радо је прихватио своју судбину – не због политичке амбиције, већ је заузео морални став против неправде и тираније. Његова лична посвећеност и непоколебљива спремност на жртвовање, послужила је као пример не само за шиите, већ за све муслимане у нади да ће изаћи на крај са неморалним владарима, који су тврдили да су праведни муслимани. Премда то није био самоубилачки напад у строгом смислу, пример Хусеиновог мучеништва је инспирисао знатан број савремених терориста самоубице.

Руски цар Александар Други

ШИИТИ И СУНИТИ

Следећи пример самоубилачких напада је добро позната прича о асасинима који су своје акције изводили од 1090. до 1270. године.

Асасини су верска секта настала крајем 11. века у планинском региону на северу данашњег Ирана. Ти исмаилитски шиити, присталице једног маргиналног учења ислама и уједно непомирљиви противници власти у Багдаду, припремали су своје чланове да умру приликом извођења напада. За себе су обезбеђивали публицитет тако што су нападали истакнуте званичнике на јавним местима, обично током светих празника када је било пуно присутних људи као сведока.

Асасини су дисциплиновано и слепо извршавали наређења свог вође, за кога су били спремни на све. Француски историчари Франсоа Бернар и Едит Иг забележили су да су "припадници асасина, који нису зазирали од смрти, себе радо жртвовали само да би, уз највеће ризике, погубили оне које је њихов вођа осудио". Смрт као награда за њихове заслуге није, као код противника, нешто што се избегавало већ је, напротив, крајње одредиште њиховог трагања.

Једна од карактеристика асасина била је употреба дрога уочи борбе, чиме су себе доводили у стање опијености којим је потискиван страх од смрти. Због тога се претпоставља да је реч "асасин" настала од "хашишин", која и сама потиче од речи хашиш, што на арапском значи трава. Ипак, историчари нису сигурни да су ти фанатици заиста користили канобис, бар не на тако систематичан начин. У описима ове секте, међутим, наилазимо на бројне наводе који указују да су вође користиле дрогу приликом регрутovanja и за саме борбе, мада без стварних доказа који би потврдили њихову тачност. Поједини хроничари бележе да су шефови асасина своје људе регрутовали тако што су малолетнике дрогирали без њиховог знања, затим их одводили у скривене велелепне вртове њихове тврђаве, где су могли да се одају до тада непознатим задовољствима. Касније, када је требало да изаберу хоће ли се вратити свом сиротињском животу, или ће остати и борити се, објашњавали су им да би им смрт у борби таква задовољства могла обезбедити за вечност, те да ће им и врата Алаховог раја бити отворена. Асасини су настављали да користе дроге како би прешли у друго стање свести и у борбу су одлазили несвесни опасности.

Друга особина асасина била је њихова неспособност да се трајно наметну у градовима и селима. Наиме, они би изводили циљане и брзе нападе, а потом се повлачили у планине где су били непобедиви због изузетног познавања терена и немогућности да веће и организоване војне формације тамо допру. То одбијање да заузму територију чинило је снагу асасина јер, иако су проширивали поље деловања, нису због тога постајали уочљивији, нити је њихова одбрамбена способност бивала нарушена, као што је случај са царствима у којима је, како су се победе ређале, она све више слабила. Тек са инвазијом Монгола у 13. веку асасини бивају коначно уништени јер се средства, која су чинила њихову снагу, нису показала ефикасним у поређењу са покретљивошћу монголских коњаника.

У СЛАВУ АЛАХА

Други историјски пример коришћења самоубилачких напада (који има чак и већу непоследну примењивост у садашњости) може се пронаћи међу муслиманским заједницама у Азији током 18, 19. и почетком 20. века, нарочито на обали Малабар на југозападу Индије, у Атјеху на северу Суматре и у Минданау и Сулу на југу Филипина. Муслимани су у тим регионима изводили самоубилачке нападе у својој борби против хегемоније Запада и колонијалне власти. Починиоци своју смрт нису поимали као самоубиство. Шта више, у њиховим очима био је то чин жртве за заједницу и у славу Алаха.

Стивен Дејл (*Stephen Dale*), професор на Државном универзитету у Охају и врски познавалац муслиманског тероризма, закључио је да "самоубилачки напади код муслимана представљају претходницу модерног облика тероризма, те нам проучавање тих догађаја омогућује да разумемо зашто многи муслимани претходне терористичке нападе на Средњем истоку виде као једну више политичку варијанту модела антиколонијалног отпора који је дуго претходио 20. веку".

Терористи су били мањина муслиманског друштва, својеврсна исламска поткултура дуж приобалне области Индијског океана и њихове су акције изазвале велики страх међу Европљанима. Активисти су често били млади људи, готово увек сиромашни и њихов отпор је био реакција на колонијалну владавину. Тероризам се појављује у периодима очајања када су милитантни муслимани схватили да отпор Европљанима не може бити успешан. Намера индивидуалних напада је била да се одбрани интегритет муслиманске заједнице застрашивањем Европљана и локалних хришћана. Њихове акције је инспирисао осећај религиозне дужности и жеља да се стекне индивидуална награда. Заједнички фактори у самоубилачком циљу обухватили су херојску литературу (епске песме, поеме као и легалне и теолошке расправе) која је величала мучеништво, као и специфичне ритуале који су се изводили непосредно пре извођења напада.

Мученици су били дубоко поштовани у муслиманском друштву. У неким случајевима појединац који промени своје мишљење у вези са извођењем напада био је презиран као "полумученик". Религиозне власти санкционисале су њихова дела, премда је веома важно да се призна да структура религиозног уређења није била централизована или хијерархијска. Несумњиво, самоубилачки циљад је имао легитимитет у муслиманском друштву.

Како је могао овај талас тероризма да се доведе до краја? Дејл се слаже да се тероризам јавља једино после неуспеха војног отпора колонијализму и да је напуштан када би се отвориле нове политичке прилике (у неким случајевима чак у двадесетим годинама прошлог века). Када је било могуће формирати националне политичке организације које располажу политичком моћи, тероризам се сматрао небитним (споредним) и застарелим методом борбе. Дејл примећује да, када тероризам постаје културна норма, његова оригинална сврха може бити заборављена или изопачена. Каснији напади могу имати само слабу везу са условима или осећањима који су почетно инспирисали насиље.

Међутим, употреба самоубилачких напада, као терористичке технике, није ексклузивно везана за једну културу или религију. После откривања динамита, крајем 19. века, употреба бомби у терори-

стичким нападима постала је омиљени метод примене у самоубилачкој тактици. На пример, руски радикали су крајем 19. века обезбеђивали сигуран успех напада тако што су прилазили што ближе мети, свесно настојећи да при томе и сами буду разнесени. Та близина је била изузетно важна за успешност акције, пошто су се користиле експлозивне направе које су тада биле лоше израде, односно малог разорног дејства. У оним случајевима у којима су терористи успевали да преживе и били заробљени, одбијали су понуђена помиловања и бивали погубљени. Смрт "за ствар" била је предмет поштовања, извор легитимности случаја и сврха окупљања нових регрута. Са друге стране, то није била дугорочна ефикасна стратегија у овом случају. Руски режим успешно је искоренио добро познате групе као што је била Народна воља и то много пре него што је избила руска револуција.

УБИСТВО ЦАРА АЛЕКСАНДРА ДРУГОГ

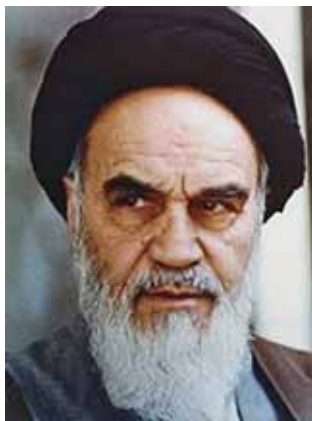
Иронијом судбине, најдраматичнији подухват Народне воље довео је директно до његовог распуштања. Првог марта 1881. године ова група је убила руског цара Александра Другог. Неуспех осам претходних завера навели су заверенике да предузму посебне мере предострожности, које ће обезбедити успех овог покушаја. Четворици добровољаца, који су били распоређени поред пута којим је пролазила царска свита, дата је по једна бомба. Како су двојица бомбаша убица стајали у истој улици, саонице којима се возио цар и његова козачка пратња, пришле су првом терористи. Он је бацио бомбу на саонице и за мало – промашио.

Цела свита се зауставила, а војници су зграбили несрећног виновника док је цар сишао да погледа једног од посматрача који је био рањен. "Хвала богу, добро сам", кажу да је рекао цар, баш када је други бомбаш изашао из масе и активирао своје оружје, убивши и себе и свој циљ.

Сав гнев царистичке државе одмах се обрушио на вође Народне воље. Делујући у складу са добијеним информацијама, тајна полиција се устремила на куће и скровишта групе, опколивши већину завереника, којима је потом суђено по хитном поступку. Завереници су осуђени и обешени. Тиме је готово цела прва генерација Народне воље престала да постоји, иако су се касније појавиле бројне организације које су наставиле њену борбу.

Иронично, али са развојем бољих експлозива и средстава за активирање, самоубилачки напади постали су мање уобичајени у 20. веку. Заправо, напредна технолошка средства значила су да није било више неопходно жртвовати члана организације. Уобичајени терористички методи, средином 20. века, обухватили су претходно постављање и даљинско активирање експлозива, узимање таласа или нападе на авионе. Упоредо са побољшањем антитерористичких мера, методи терористичких напада почели су такође да се развијају. Суочени са детекторима за откривање метала на аеродромима, повећаним безбедносним мерама око потенцијалних циљева и многим другим антитерористичким мерама, терористичке организације су почеле да измишљају нову стратегију на тактичком плану. Поново увођење употребе самоубилачких напада, посебно од стране националних или религиозно мотивисаних група, био је један од резултата.

Порекло модерне епохе самоубилачког тероризма често се приписује бомбашком нападу на америчку амбасаду из 1983. године у Бејруту (Либан). Премда то није био први напад такве врсте, многи га узимају као датум отпочињања таласа савремених самоубилачких напада.

Ајатолах Хомеини

Идеологија која подржава тај нови приступ модерном ратовању има своје извориште и на другим местима. Легитимизација бомбашких напада и интерпретација концепта мучеништва у оквиру шиитског ислама директно је повезана са Иранском револуцијом 1979. године. Наиме, Иран је после победе исламске револуције, поновно представио свету концепт човека спремног да умре за ратну победу. Хомеинијево схватање "оригиналног ислама" довело је до расцепка културних традиција и верских пракси које су установљене минулих столећа. Та идеологија се ослободила западних интелектуалних утицаја у својој жељи да реализује оригинално и једноставно исламско друштво.

ЧИСТАЧИ МИНА

Почетком иранско-ирачког рата, 1980. године, Иран компензује властиту војну инфериорност у односу на Ирак бројчаном надмоћи свог становништва. Садам Хусеин је увелико преценио ефикасност својих оружаних снага и очекивао да ће Иран, због унутрашњих немира, пружити мали отпор. Иранско руководство убрзано схвата да је будућност Ирана угрожена и позива народ да се супротстави, свим расположивим средствима, агресору, тј. неверницима. Да би се Иран спасао

било је, дакле, потребно жртвовати се, како на националном, тако и на личном нивоу. Концепт мучеништва је био оснажен, а смрт на бојном пољу би обезбедила иранском војнику његово место у рају.

Почетком 1980, Иран је формирао Корпус иранске револуционарне гарде или Паздаран. Његова функција, као лојалне и независне силе, поред регуларних оружаних снага, била је да постане "оруђе" у иранско-ирачком рату. Помоћне добровољачке снаге из Паздарана, под називом Басици мустазафин, имале су задатак да обједине како младе тако и старије у народну милицију. Басици мустазафин у преводу значи "мобилизација потлачених маса" што представља веома вешт опис, будући да је попуњаван из редова сиромашних и очајних људи. Тако су се хиљаде Иранаца, у редовима паравојних Басица и елитних Паздарана, свесно и добровољно жртвовали у масовним јуришима на ирачке положаје.

Лик мучеништва је веома луцидно представљен иранским младићима који су се добровољно пријављивали као "људски чистачи мина" током критичних фаза рата са Ираком. Није било несташнице добровољаца за оно што су, у суштини, били самоубилачки задаци, а одлучујућу улогу при њиховој добровољној жртви имала је религиозна индоктринација.

Људски таласи, који су бројали на десетине хиљада иранске деце и младића, прелили су се преко бојног поља и данак смрти је био страхан. Само у једној офанзивној операцији 1984. године више од двадесет хиљада људи је убијено у нападима "људских таласа" којима се, међутим, није постигао никакав тактички успех или предност. Процент преживљавања на фронту је тада износио свега пет одсто, што је статистички податак који до тада није био забележен у историји ратовања.

Али, пример Ирана имао је снажан утицај на Блиском истоку, посебно на либанске шиитске групе. Идеолошки утицај имама Хомеинија, његова потстрекивачка реторика и лична харизма инспирисала их је да почну са модерном ером самоубилачког тероризма уз неочекиван и апсолутни успех.

На основу Хомеинијеве радикалне идеологије револуционарног ислама, концепт људског жртвовања био је на тај начин измишљен и намерно, свесно извожен у друге земље. Та идеологија представља почетак самоубилачког тероризма у модерној епохи и имала је касније утицаја на читав низ исламистичких терористичких група како на директан, тако и индиректан начин. ■

(Наставак у следећем броју)